23 februari 1972
weekblad 2e jaar nr 8

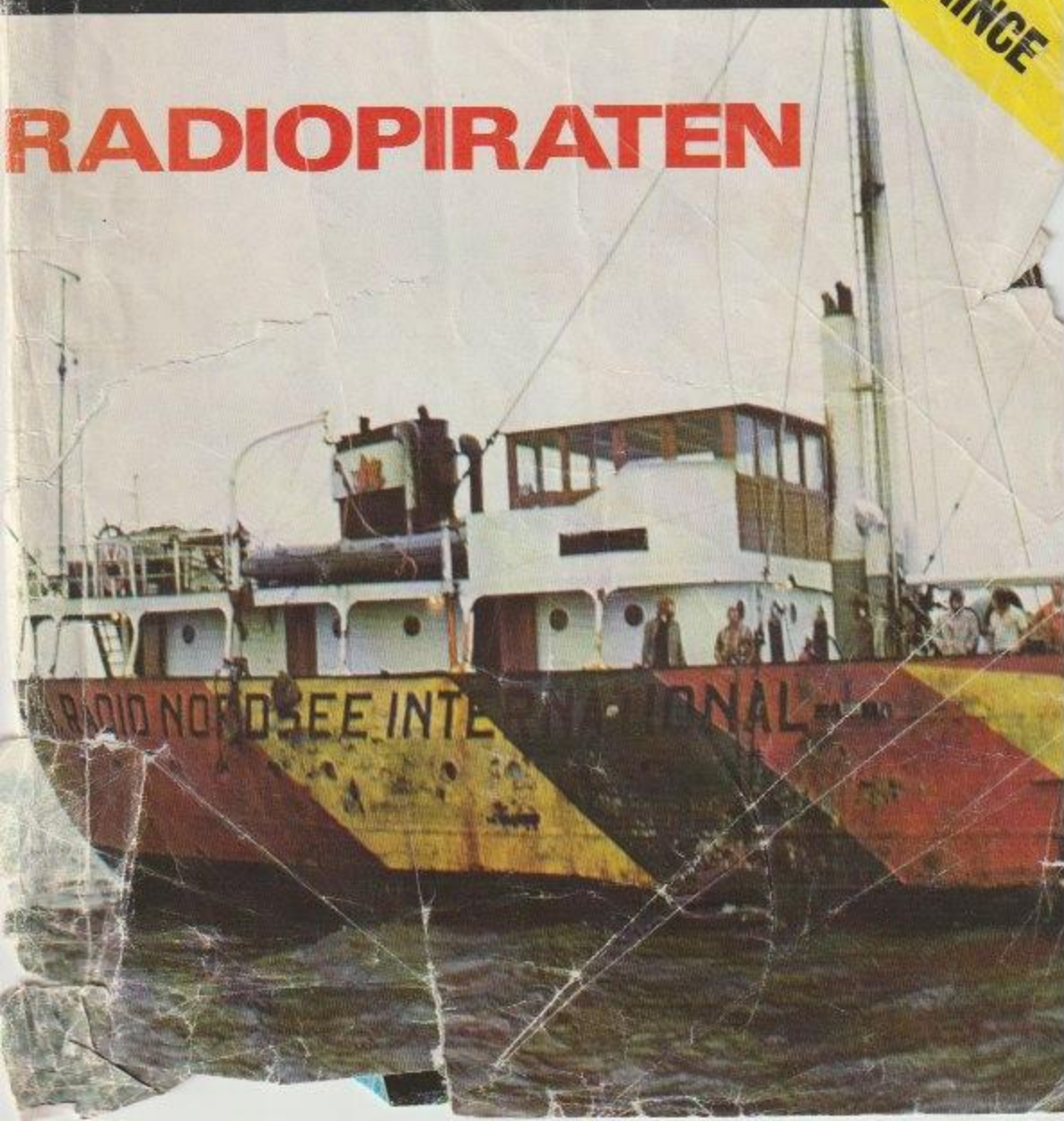
België fr 20
Nederland f 1,50

knack

MAGA

DE ORDE VAN DEN PRINCE

RADIOPIRATEN

... Een dame die haar geduld verloor ...

Vrijbuiters op laatste benen

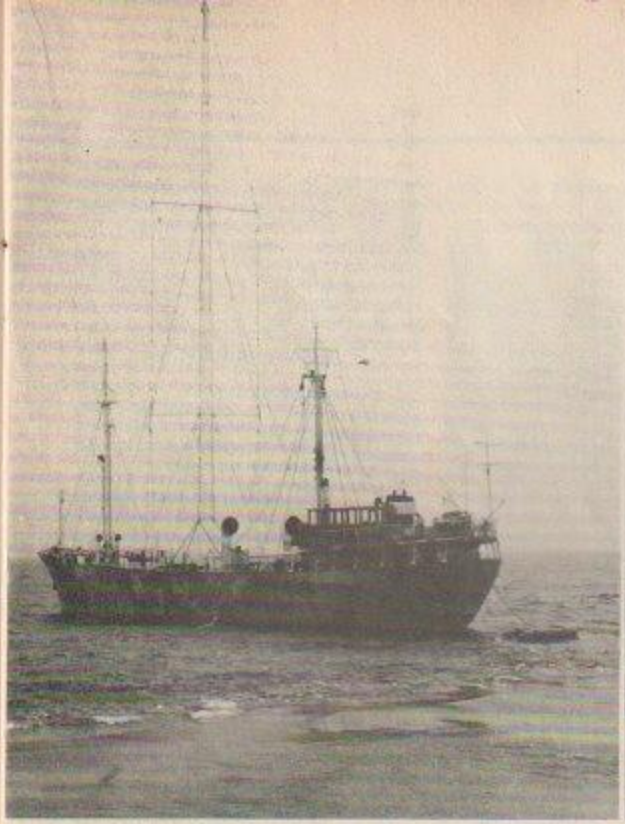
De piratenzenders met hun reclameboodschappen en muziek-rond-de-klok zijn ten dode opgeschreven. Ook de twee die in België vaak beluisterd worden, zullen waarschijnlijk nog vóór het eind van het jaar het loodje moeten leggen. Voor een aantal lieden die het principe van de vrije zee handig wisten te benutten, zal daarmee een rijke bron van inkomsten voor altijd opdrogen. Luisteraars die gewoon waren af te stemmen op een zender die noch van een officieel instituut noch van een zuil afhing, zullen zich van een onschuldig pleziertje beroofd zien. En — het woord piratenzender zegt het al — er zal een einde gekomen zijn aan een hoofdstuk radiogeschiedenis vol intrige en avontuur.

Het begin van het einde werd trouwens al ingeluid in 1965 toen de landen van de Raad van Europa het Verdrag van Straatsburg goedkeurden ter bestrijding van zenders in internationale wateren. Maar een zender die een welkome gast in duizenden huiskamers is geworden, veegt geen van verkiezingen afhankelijke regering zomaar van de kaart. Vandaar dat het Verdrag zeven jaar na ondertekening nog steeds niet integraal is uitgevoerd.

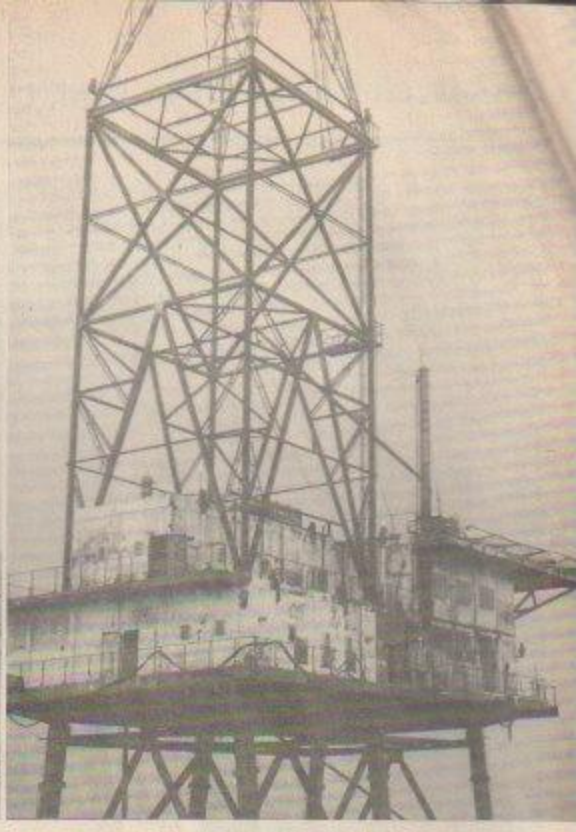
Een reportage van
THEO CRIEL
Foto's van A.G. BEIRENS, P. DESEYN

Denen waren eerst

Het idee om buiten elke regeringsmachtiging om in internationale wateren een radiostation te beginnen, is meer dan vijfentwintig jaar oud. Op 2 juni 1946 meldde de Britse pers dat een Amerikaanse onderneming drie Deense schepen gekocht had om daarop zenders te bouwen die heel Groot-Brittannië met commerciële programma's zouden overspoelen. Maar de Amerikanen lieten het bij een plan en de primeur kwam aan Scandinavië. In juli 1958 liet de in Panama ingeschreven Duitse kustvaarder *Cheetah* het anker vallen in de Oresund, tussen Kopenhagen en Malmö. Europa's eerste piratenzender was geboren, onder de naam *Radio Merkur*. Het succes mocht er zijn : in 1961 had het station meer dan tweeen-een-half miljoen luisteraars en negenhonderd adverteerders. Geen wonder dat er in datzelfde jaar twee nieuwe zenders bijkwamen. Vlak voor Stockholm startte *Radio Nord* met het schip *Mi Amigo*, terwijl een oud-medewerker van *Radio Merkur* op het onder Libanese vlag varende schip *Lucky Star* de *Danemarks Commerciele Radio* begon. De laatste kon het echter niet lang volhouden en verkocht zijn schip met zendinstallatie en al aan zijn concurrenten. Die verdwenen op hun beurt vlug uit de ether toen de Scandinavische landen eind juni 1961 iedere medewerking aan een piratenzender strafbaar stelden. De *Lucky Star*, die intussen van eigenaar verwisseld was, kwam echter op 13, 14 en 15 augustus van dat jaar weer in de lucht. Op 16 au-

Radio Nordsee : best uitgerust piratenstation

REM-eiland werd „gearresteerd"

gustus had de Deense regering er genoeg van, zond er twee patrouilleboten heen en sleepte het radioschip uit de internationale wateren de haven van Kopenhagen binnen. De apparatuur werd aangeslagen en de eigenaar beboet.

Eén piraat wist evenwel niet van opgeven, en een vrouwelijke nog wel : Britt Wadner, een Zweedse, die sedert '62 de zender *Radio Syd* exploiteerde op een schip in de Oostzee. Zelfs een veroordeling tot drie maanden gevangenisstraf en fikse geldboetes konden haar niet afschrikken want zij bleef in de ether en begon op 19 december '65 zelfs met experimentele televisieprogramma's op kanaal 44. Wat de Zweedse regering niet kon bracht de natuur echter wèl voor elkaar. Als gevolg van abnormale ijsvorming moest mevrouw Wadner haar schip naar Esbjerg laten verslepen en in '66 zag zij zich gedwongen schip en apparatuur te verkopen om haar schulden te betalen. Scandinavië was zijn laatste piratenzender kwijt.

Maar op dat moment toeterden onder de mistige kusten van Albion niet minder dan elf „vrije" zenders — pop en advertentieslogans de ether in — zeven gevestigd op schepen en de overige op oude forten in de monding van de Theems waar de hoogmogende Admiraliteit geen belangstelling meer voor had.

Zij vulden de toch al volle middengolf tot barstens toe en stoorden daarmee de Belgische, Noorse, Zuidslavische en Italiaanse uitzendingen. De ether werd een chaos en de Britse regering liet haar aanvankelijk lakse houding tegen deze etherkwajongens varen. Maar voor het zover kwam, moest er eerst een dode vallen...

Engeland overspoeld

Om de atmosfeer van die dagen goed te begrijpen, dient men echter eerst te weten wat eraan vooraf ging. Op 27 maart 1964 had een ondernemende jonge Ier, Ronan O'Rahilly wiens vader in 1916 de heldendood gestorven was in de strijd voor een vrije Ierse republiek, het anker laten vallen op een plek drie mijl uit de kust van Harwich. Op zijn schip *Caroline* begon hij die Goede Vrijdag met testuitzendingen en op de zaterdag voor Pasen identificeerde zich Engelands eerste en grootste piratenzender : „Hello everbody, this is Radio Caroline on 199 meters... your all-day music station..." Een maand later ging zijn partner, de 42-jarige Australische zakenman Allan Crawford die de oude *Mi Amigo* van Radio Nord had gekocht, eveneens met een commerciële zender de ether in. Crawford had positie gekozen op 14 mijl van Caroline. Op dat moment was Radio Caroline al een sensationeel succes, want na amper een week kon de Londense Evening Standard al schrijven dat Caroline meer dan twintigduizend brieven had ontvangen, terwijl een enquête uitwees dat de zender na de eerste drie weken zeven miljoen luisteraars had.

Begin juli gooiden de twee piraten het op een akkoordje. Caroline stevende van Harwich naar het eiland Man in het noordwesten van Engeland, waar het als *Radio Caroline North* begon uit te zenden, en de Mi Amigo bleef op dezelfde plek maar veranderde zijn naam in *Radio Caroline South*. De twee Carolines bestreken nu het gehele gebied van de Britse eilanden. In december kwam daar een derde bij, gemonteerd op een voormalige Amerikaanse mijnenveger : *Radio London*. Samen met Caroline South werd Radio London spoedig de meest beluisterde piratenzender. Intussen had zich in de monding van de Theems een grotesk voorval afgespeeld. In die wateren had de Admiraliteit tijdens de oorlog zes forten gebouwd — ruwe constructies op hoge poten, met elkaar verbonden door smalle loopbruggen dertig meter boven het wateroppervlak. Deze forten die voorzien waren geweest van luchtdoelgeschut, lagen verlaten en ongebruikt en op 26 mei 1964 werd één ervan bezet door de bemanning van een vissersboot,

bestaande uit de in een purperen cape gehulde popzanger Screaming Lord Sutch en vier in luipaardvellen gewikkelde matrozen. Zij bouwden op het Shivering Sands fort de zender *Radio Sutch*. De regering bleef apathisch want met zijn één kilowatt zendkracht was Radio Sutch immers niet veel zaaks. In oktober verkocht de eigenaar het fort voor 5.000 pond (nu 600.000 fr. waard) aan een zekere Reginald Calvert die het station herdoopte tot *Radio City*. De golflengte werd 299 meter en de zendkracht kwam op 4,5 kilowatt.

Een Engelse piraat die de strijd verloor

Tragedie

Op de verlaten oorlogsforten nestelden zich meer en meer piraten en uit de mist boven de Noordzee doken meer en meer zendschepen op. Er brak een ware etheroorlog uit. De programma's van Radio Rome II op de 355 meterband werden erdoor gestoord en Radio Zagreb diende een klacht in bij de Europese Radio Unie in Genève. Toen kwam de tragedie die aan de hele piraterij een einde zou maken.

Op een kalme maandagnacht, 19 juni 1966, roeide een zekere mejuffrouw Kitty Black met tien trawanten in een sloep naar Shivering Sands, het fort van Radio City. Langs touwladders klauterden zij geruisloos tot op het platform en overmeesterden zonder veel moeite de zeven in hun slaap verraste personeelsleden. Kitty Black haalde de kristallen uit de zender en voer terug naar de wal. 's Ochtends om 6 uur zochten de luisteraars tevergeefs hun favoriete zender op de 299-meterband. Eigenaar Reginald Calvert ging naar de politie en eiste een onderzoek. Maar daar kwam hij van een koude kermis thuis. Hij wilde toch niet dat de Britse autoriteiten ingrepen buiten het gebied van het Britse rijk ? Dat zou tegen de internationale rechtsorde zijn !

Maar de baas van Radio City wist heel goed hoe de vork in de steel zat. Majoor Oliver Smedley, toenmalig voorzitter van de organisatie *Project Atlanta*, had Calvert geld en een radiozender van tienduizend pond geleend. Toen hij gehoord had dat Radio City met Radio London over eventuele samenwerking onderhandelde, had hij herhaalde malen alles teruggeëist. Maar Calvert had steeds geweigerd. Vandaar die raid op het zendfort.

De avond na de overval reed Calvert met zijn radiotechnicus naar het buitenverblijf van Smedley. Woedend stormde hij het huis binnen en bedreigde de huishoudster. Enkele ogenblikken later hoorde men een pistoolschot : Smedley had Calvert doodgeschoten. Later zou een jury tot „ gewettigde zelfverdediging " concluderen maar de zaak had heel politiek Engeland wakker geschud. Op grond van de Radio City affaire kondigde de minister van Posterijen Anthony Wedgwood Benn aan dat er nog vóór het parlementaire zomerreces een wet ter bestrijding van piratenzenders zou worden ingediend. Maar deze vrijbuiters lagen het publiek na aan het hart. Zo kon de Daily Telegraph schrijven : „ De piraten voorzien in een rechtmatige behoefte. Er is maar één goede oplossing : hen aan land laten komen. " Maar Edward Watson Short, die Wedgwood Benn intussen was opgevolgd, wilde van commerciële radio niets horen en herhaalde dat Groot-Brittannië zo spoedig mogelijk het Verdrag van Straatsburg van 1965 zou ratificeren waarbij iedere medewerking aan een etherpiraat strafbaar wordt gesteld.

Noordzee : top van de poll

Op het kantoor van Radio Noordzee in het Nederlandse Naarden staat men biezonder wantrouwig tegenover journalisten, hoewel de jonge vlotte advertising manager Harry Balk liever het woord voorzichtig gebruikt.

BALK : Sinds die spionage-affaire waarin De Telegraaf geloofde, rollen we onze tong twee keer in de mond voordat we een woord zeggen. De Telegraaf had er trouwens wel belang bij om ons in discrediet te brengen. Ze hebben aandelen in concurrent Veronica en Veronica heeft aandelen in De Telegraaf.

(Eind september publiceerde dit Amsterdamse ochtendblad een aantal beweringen van de Engelse disc jockey Andy Archer, die voor Noordzee gewerkt had en zei dat de kortegolfzender de 31-meterband plus een geheimzinnige telex gebruikte om gegevens over het Westen in codetaal aan een communistisch land toe te spelen. Dit verhaal maakte enige ophef maar bleek later zo goed als onzin te zijn. Andy Archer zou trouwens later zijn beweringen weer intrekken...)

Hebben die verdachtmakingen invloed gehad op de adverteerders ?

BALK : In het begin kregen we wel een stille periode maar nu is dat voorbij. Ook de aangekondigde ratificatie (van het Verdrag van Straatsburg) blijkt de adverteerders vooralsnog niet af te schrikken. We hebben trouwens enkele stevige reclameorders te pakken, als Coca-Cola, Camel Filter, Martini en Drum. Per seconde wordt op weekdagen 15 gulden betaald en in het weekeinde 18 gulden.

Hoe is de verhouding met de Zwitserse eigenaars ?

BALK : Nog steeds uitstekend. De heren Meister en Bollier zijn samen met de heer De Mol de grote bazen en alles loopt gesmeerd.

Uit andere bron verneemt Knack dat alles toch niet botertje tot den boom is. Zo zouden de Zwitsers zich soms ergeren omdat alles te commercieel Nederlands

Overstappen op de MEBO II

In naam der vrijheid...

Op de zendschepen werden de piraten onrustig. Vrees verjoeg de onderlinge rivaliteit en de grootsten onder hen bonden de strijd aan tegen de Britse regering. Daarbij maakten zij gebruik van begrippen als de vrijheid van meningsuiting, het vrije initiatief en de vrijheid van keuze die de luisteraar moest hebben.

Terwijl de protesten tegen de Marine Broadcasting (Offences) Bill steeds luider werden, kwam vooral die vrije keuze in het geding. Welk alternatief kon de regering bieden aan de meer dan twintig miljoen piratenluisteraars ? Als antwoord daarop beloofde Short het lichte programma van de BBC te splitsen in een Radio 1 met popmuziek en een Radio 2 met lichte muziek.

Op 31 juli 1967 keurde het Parlement het wetsontwerp goed en op 15 augustus trad de nieuwe wet in werking. Adverteren via de piratenzenders was voortaan verboden en de radioschepen van voedsel voorzien eveneens. Eén voor één legden de piraten het bijltje erbij neer.

Campagne tegen Labour

wordt bekeken. De populaire zondagse wereldzendingen op de 49 en 31 meterbanden en het uitstekende maandelijkse DX-programma van A.G. Beirens zouden omwille van de concurrentie met de nederlandstalige uitzendingen op de middengolf zijn afgeschaft. Harry Balk meent evenwel dat die uitzendingen toch bitter weinig beluisterd werden.

Hoe worden de programma's samengesteld ?

BALK : Er zijn twee programmadirecteurs : Joost de Draajer voor de Nederlandstalige uitzendingen en Paul May voor de Engelstalige. Iedere disc jockey kiest zijn eigen platen en zijn wekelijkse „ hitpick ". De „ smashplay " wordt door de omroepers gezamenlijk bepaald. Iedere maandagavond wordt aan de hand van gegevens van platenwinkels de Top-50 samengesteld...

Hier vond De Telegraaf spionnen

En het nieuws ?

BALK : Aan boord van het schip hebben we een telex en verder wordt het nieuws van andere zenders beluisterd, vooral Brussel, BBC en de Fransen.

De Nederlandstalige programma's worden alle vooraf op band gezet in de studio's te Naarden, behalve het namiddagprogramma Driemaster dat verzorgd wordt door de nieuwslezers. De Engelstalige uitzendingen van 18 uur tot 3 uur 's nachts zijn alle „ live ".

Hoe zit het nu tussen Veronica en jullie ?

BALK : Oh... alles gaat goed, waarom niet ?

Met hoeveel mensen werk Radio Noordzee ?

BALK : Hier in Naarden zijn we met veertig en het schip telt ongeveer acht bemanningsleden.

Wanneer we hem later even opbellen om te melden dat Radio Noordzee als radiostation nummer één te voorschijn kwam in Humo's pop poll horen we hem goedkeurend grinniken. Het nieuwtje wist hij al en de gevolgen ook. Radio Noordzee Internationaal zal de eerstkomende weken zijn zendkracht opvoeren tot volle 90 kilowatt om een betere ontvangst in België te waarborgen. Misschien worden ze in Naarden ooit werkelijk eens internationaal.

Nadat Radio London op 14 augustus uit de lucht was gegaan („ Big L time is three o'clock, Radio London is now closing down... "), bleven er nog slechts twee over : de beide schepen van *Radio Caroline International*. Zij lieten zich voortaan vanuit Nederland bevoorraden. Maar het onderhoud van de beide Carolines alleen al kostte O'Rahilly een slordige honderd pond per week en de adverteerders bleven weg. Tenslotte besloot de sleepbootmaatschappij Wijsmuller die de zendschepen bevoorraadde, er een eind aan te maken. In de kille zondagochtend van 3 maart 1968 dook er bij de twee schepen een sleepboot op en zonder pardon werden de kristallen uit de zenders gehaald. De laatste Engelse piraat was roemloos gesneuveld.

Een dame met haar op de tanden

Op de hele wereld bleven nog twee drijvende zendschepen over : Radio Hauraki, voor de kust van Nieuw-Zeeland, aan de andere kant van de aardbol, en voor de Nederlandse kust de meest succesrijke van allle piraten, de bescheiden *Radio Veronica*. De geschiedenis van Veronica is rustig geweest zoals trouwens blijkt uit het boek dat zij bij haar tienjarig bestaan publiceerde. Alleen de bevalling was nogal moeilijk.

Het Duitse lichtschip *Borkum Riff* werd eind 1959 voor 63.000 gulden aangekocht en via de Panamese ambassade in Londen voorzien van de Panamese vlag — tegen een vette prijs uiteraard. Tegelijk werd de *Anstalt Veronica* maatschappij opgericht met zetel in Liechten-

stein. In februari 1960 was het zover. Het schip bleek uitgerust voor zijn taak en enkel de zender ontbrak nog. Die wilde men per auto uit Amsterdam de Duitse grens oversmokkelen naar de havenstad Emden. Behoedzaam liet de directie uitlekken dat men bij Groningen de grens over zou gaan en slechts op het allerlaatste moment wijzigde men de koers.

Ongehinderd reed de chauffeur de grens over doch nauwelijks vijfhonderd meter op Duits grondgebied liet een gemotoriseerde politieman hem rechtsomkeert te maken. Aan de grens werd al het zendmaterieel door Nederlandse tolbeambten in beslag genomen. Den Haag had een telefonische tip ontvangen maar van wie is nooit bekend geworden. Half april was alles echter klaar en kon men uitvaren. Toen de Engelse sleper Guardsman met het radioschip de haven van Emden wilden verlaten bleken de papieren van de *Borkum Riff* niet in orde te zijn. Toen ook dat voor elkaar was, liet de havenmeester het schip aan de ketting leggen op bevel van de Nederlandse consul in Emden. De Hollanders visten echter achter het net. De *Borkum Riff* voer immers onder Panamese vlag. Een telefoontje naar Londen was dan ook voldoende voor een Panamees protest bij de Duitse regering. Bonn gaf toe en het radioschip mocht de haven verlaten. Zeven mijl buiten de kust van Noordwijk liet men het anker vallen en kon men eindelijk de champagneflessen ontkurken.

Voorzichtig

Niemand voorspelde de piraat echter een lang leven : er heerste onenigheid bij de leiding en de zwakke zender van 300 watt zond uit op de slechte frequentie van 185 meter wat storingen teweegbracht bij het visserijverkeer. Toen een Nederlands kuststation op dezelfde golflengte een stoorzender oprichtte, wijzigde men de frequentie in de huidige 192 meter. Nog was Radio Veronica haar kinderziekten niet te boven. Op 19 mei 1960 ontving de directie een Panamees telegram met het bevel de uitzendingen te staken. In juni veranderde Veronica echter van nationaliteit maar onder welke vlag zij zich toen liet inschrijven is nog steeds niet bekend.

De commerciële leiding was intussen stevig in handen genomen door de drie broeders Verwey — Jaap, Bul en Dirk — die onder meer een textielexportzaak in Hilversum uitbaten. Sindsdien ging het Radio Veronica voor de wind. In 1962 zond het station reclameboodschappen uit voor een bedrag van twaalf miljoen gulden (168 miljoen fr.) en dit voor een luisterpubliek van een vijf miljoen personen. In datzelfde jaar ook werd de *Commanditaire Vennootschap Veronica* opgericht met 45 stille vennoten en zetel te Hilversum. Eind 1964 verving men de Borkum Riff door de ruimere trawler *Norderney*. De zendkracht werd opgevoerd tot tien kilowatt zodat Veronica nu goed te beluisteren viel in West- en Midden-Nederland en Noord-België. Na zonsondergang wordt de zendsterkte evenwel verlaagd om geen andere Europese zender te storen. De zorg om niemand ook maar ergens te hinderen is kenschetsend voor Radio Veronica ; om die reden heeft men b.v. nooit politieke of religieuze programma's uitgezonden.

De Nederlandse regering trok zich van de etherpiraat weinig aan, althans tot juni 1971. Radio Veronica was immers uitzonderlijk populair. Een onderzoek door het instituut *Pre View*, gehouden in oktober 1970, gaf het volgende resultaat : 83 procent wilde dat de zender bleef bestaan, 12 procent was tegen en 5 procent had geen mening. Toch had het er in 1964 voor Veronica eventjes benard uitgezien.

Politie ad rem

Grootindustrieel C. Verolme en nog enkele andere initiatiefnemers hadden in de zomer van dat jaar enkele mijlen buiten de kust van Katwijk, in internationale wateren, een commercieel radio- en televisie-eiland opgericht : het fameuze REM-eiland.

Nog vóór met de bouw van het platform begonnen werd, kondigde de regering een wetsontwerp aan dat het haar mogelijk zou maken op te treden tegen dergelijke stellages, zelfs buiten de territoriale wateren. De Nederlandse rege-

Radio Uilenspiegel

Vijfenzestig dagen lang heeft ook België een eigen piraatzender gekend en dit dank zij de taaie koppigheid van een toen 73-jarig elektrotechnisch ingenieur uit Antwerpen, de heer Georges De Caluwé. Het korte bestaan van „Radio Uilenspiegel" had echter een lange voorgeschiedenis.

Vóór de Tweede Wereldoorlog functioneerden in België tien private zendstations die meestal hun kosten dekten met publiciteit. Ook De Caluwé had zijn fortuin gestoken in het bouwen van een zender en kreeg in 1922 een zendvergunning. De antenne van zijn radiostation plaatste hij op de toren van een protestantse kerk in Antwerpen en de zender kreeg al vlug de populaire naam Radio Kerkske. Tot ver buiten de provincie volgde Radio Kerkske, dank zij zijn in 1935 opgerichte Vriendenkring, alle mogelijke bals en feestelijkheden. Bij het begin van de oorlog verdween het station uit de lucht en toen in september 1945 De Caluwé opnieuw wilde uitzenden, werd hem dit verboden door de Belgische regering. In Londen had het kabinet immers een nieuw radiostatuut uitgedokterd dat geen plaats overliet aan privé-initiatief.

Voor De Caluwé werd het een bittere ontgoocheling. Jarenlang probeerde hij zijn vergunning terug te krijgen doch tevergeefs. Toen kocht hij in 1961 in Frankrijk voor vier miljoen frank het betonnen bevoorradingsschip *Crocodile* om naar het voorbeeld van de Scandinavische piratenzenders op een radioboot zijn uitzendingen voort te zetten. Het schip werd naar Antwerpen gesleept

Het Shivering Sands-fort waar piraten tegen piraten vochten

ring steunde zich hierbij op het volkenrechtelijk begrip „ Continental Shelf " of „ Continentaal Plat ". Dat is een vrij recent begrip dat door de International Law Commission van de Verenigde Naties omgeveer als volgt werd gedefinieerd : de zeebedding en de ondergrond die de voortzetting uitmaken van de kust, maar die buiten de territoriale wateren gelegen zijn en dit tot op een afstand waar de diepte de exploitatie toelaat. Gemeenrechtelijk neemt men nu aan dat het een diepte betreft tot 200 meter of een afstand van twaalf mijl. De kuststaat heeft het controlerecht over dit gebied, echter niet op het water of op het luchtruim erboven.

De REM radio- en televisieprogramma's vielen zeer in de smaak maar deze populariteit mocht niet baten. Op 19 november 1964 werd het vonnis van de R(eclame) E(xploitatie) M(aatschappij) getekend : de Nederlandse Tweede Kamer nam de wet aan met een verpletterende meerderheid van 114 tegen 19 stemmen. Radio Noordzee en TV-Noordzee, zoals de REM-zender zich noemde, stoorden zich niet aan het verbod en bleven in de ether. Op 17 december antwoordde de Rijkspolitie „ ad rem " met daden : met de hulp van enkele schepen en vier helicopters bezette zij het eiland. Om precies 9.09 uur verstomde de lieve stem van Radio Noordzee omroepster Sonja van Proosdijk...

Aan Radio Veronica werd dus helemaal niet geraakt en haar toekomst leek dan ook een en al zonneschijn. De eeuwig-voorzichtige Veronica legde immers niemand ook maar een stroobreed in de weg en bij haar tiende verjaardag in 1970, deden zelfs hardnekkige geruchten de ronde dat zij spoedig zou worden gelegaliseerd. Het nieuwe decennium bracht echter nieuw leven in het piratenwereldje.

Radio Marina bleek doodgeboren kindje

en uitgerust met een 10 Kw.-zender. De naam Crocodile werd in *Uilenspiegel* veranderd en op 12 oktober 1962 ging het schip onder Panamese vlag voor anker acht km buiten de kust vóór Knokke.

Op 15 oktober klonk om 14.25 uur op de 201,07 meter de triomfantelijke stem van Georges De Caluwé opnieuw door de ether : „ Hier is Radio Antwerpen, vanop het schip de *Uilenspiegel*, in de Noordzee. "

Stoere veteraan

Radio Uilenspiegel zond dagelijks uit van zeven uur 's morgens tot middernacht en iedere namiddag was er een half uur lang Franstalige uitzending : Il y a de la musique. De inhoud van de programma's bestond niet alleen uit lichte muziek maar ook uit opera en klassieke concerten. Doorgaans werd alles vooraf op band opgenomen in de studio te Edegem om dan met de motorboot Nele vanuit Zeebrugge naar het schip te worden gebracht. Ondanks zijn 73 jaar was de krasse heer De Caluwé nog dikwijls zelf aan boord en tijdens het lunchprogramma Groeten van Uilenspiegel zat hij zelf achter de microfoon om de vissers te bedanken voor de geschonken verse Noordzeevis...

Het einde van *Radio Uilenspiegel* kwam zeer bruusk. Op 13 december 1962 overleed de eigenaar te Antwerpen. Zijn dood bespaarde hem wellicht de grootste teleurstelling van zijn leven. Enkele dagen later immers sloeg een zware storm de *Uilenspiegel* van zijn ankers. Tevergeefs zond men noodsignalen uit in de vorm van vuurpijlen en brandende kleren. Onverbiddelijk wierp het noodweer het stuurloze betonnen schip op de kust van Retranchement bij Cadzand. Negen jaar lang zou het wrak er blijven liggen en pas verleden jaar besloot men de reeds diep in het zeezand verzonken *Uilenspiegel* op te blazen.

Op 18 december 1962 keurde het Belgische Parlement een wet goed die elke medewerking aan een piratenzender strafbaar stelde. Niettemin was er half 1970 en vooral begin 1971 opnieuw sprake van een Belgische piratenzender : *Radio Marina*. Het plan werd op touw gezet door de Gentenaars Valère en Cecile Broucke. Aan alle kranten en weekbladen werd een bericht gestuurd over een akkoord met *Radio Nordsee International*. *Radio Marina* zou van Nordsee zendtijd kopen vanaf 15 februari 1971. De onderhandelingen mislukten echter. Toen werd *Capital Radio* aangesproken, een organisatie die geen lang leven heeft gehad.

Voor vijf miljoen frank kon *Radio Marina* voor een periode van drie maanden het zendschip *King David* van Capital Radio huren. Het contract werd ondertekend door *Capital Radio* doch toen ook Valère Broucke zijn handtekening moest plaatsen vroeg hij een dag uitstel „ om zijn bankdirecteur — van de Europabank Gent — te raadplegen. " Zonder het geld en zonder contract keerden de mensen van Capital Radio terug naar Nederland. Broucke trok echter naar Radio Veronica in Hilversum, toonde er directeur Verwey het contract met Radio Capital en vroeg tien miljoen fr. om zijn plannen niet ten uitvoer te leggen. Een telefoontje van Veronica's advocaat met Capital Radio maakte echter alles duidelijk en daarmee was Radio Marina van de baan.

Twee organisaties ijveren thans in België nog voor vrije commerciële radio : de *Free Radio Association* in Oostende en de *Commercial Radio Organisation*, Hoge weg nr. 219 te Sint-Amandsberg. Vooral deze laatste vereniging is nog zeer actief, geeft tweemaandelijks een blad uit, Beatwave International en staat onder leiding van de heer Pierre Deseyn.

VRIJBUITERS OP LAATSTE BENEN

Geslaagde piraat

Op 22 januari 1970 verliet het in felle psychedelische kleuren geschilderde radioschip *Mebo II* van *Radio Nordsee Internationaal* de Slikkerveerwerf te Rotterdam en liet het anker vallen ter hoogte van Noordwijk, nauwelijks enkele mijlen van Radio Veronica. Het was de meest luxueuze en best uitgeruste piratenzender die er ooit geweest was, met ruime studio's en niet minder dan vier krachtige zenders aan boord : een RCA middengolfzender van 105 kw., twee kortegolfzenders van 10 kw. en een kleine FM-zender. Maar geen enkele piratenzender had het zo moeilijk gehad als Radio Nordsee het zou krijgen : frequentiemoeilijkheden, stoorzenders, pogingen tot zeeroof, een bomaanslag en verdachtmakingen van spionage voor Oost-Duitsland.

Het merkwaardigste in de hele historie was wel de verwoede strijd tussen Radio Nordsee International (RNI) en de Britse regering. In zijn beginfase zond RNI slechts Engels- en Duitstalige programma's uit via de barslechte 186 meterband. Om Groot-Brittannië beter te kunnen bereiken, zette Nordsee koers naar de kust van Clacton (Essex). Hevig protest van de Engelse PTT noopte RNI in april 1970 de frequentie te wijzigen in 190 meter. Enkele dagen later stelde de PTT op een marinebasis in Kent een stoorzender in werking. Het werd een spel van kat en muis. Op 1 en 14 mei veranderde Nordsee nogmaals van golflengte (217 m. en 244 m.) doch de stoorzender volgde steeds. Honderden woedende tieners demonstreerden tegen deze maatregelen van de regering-Wilson. Ook de Conservatieven steunden — met de algemene verkiezingen van 18 juni voor ogen — de eis voor „ free radio ". Op 1 juni kondigde RNI-eigenaar Edwin Bollier de sluiting aan van het station indien er een nieuwe Labourregering zou komen en tegelijk wierp Radio Nordsee zich hals over kop in de Engelse kiesstrijd. Labour reageerde met een nieuwe stoorzender in Rochester. Bepaalde BBC-uitzendingen werden er door onhoorbaar. Op 13 juni kwam dan een coup de théâtre. Radio Nordsee veranderde haar naam in *Radio Caroline International* met goedkeuring van Ronan O'Rahilly. De dag daarop betoogden tienduizend jongeren, aangevoerd door O'Rahilly, voor Downingstreet 10. En vanaf 15 juni overspoelde *Radio Caroline/Nordsee* via al zijn zenders Engeland met non-stop anti-Labour propaganda, terwijl een speciale dubbeldekbus door Londen toerde. Twee dagen voor de algemene verkiezingen trad op persoonlijk bevel van premier Wilson een derde stoorzender in werking van niet minder dan 200 kilowatt. Op 18 juni verloor Wilson de verkiezingen...

In hoeverre Radio Nordsee met haar hardnekkige steun aan de Conservatieven de regering-Heath in het zadel heeft geholpen kan niemand zeggen. Baat heeft Nordsee er echter allerminst bij gehad want na hun overwinning handhaafden de Conservatieven de stoorzender.

Bloemen voor Veronica's tiende verjaardag

Veronica over de schreef

Eind juli keerde RNI terug naar de Nederlandse kust. Drie maanden lang verdween de zender uit de lucht omdat Radio Veronica, bevreesd voor maatregelen van de regering in Den Haag, het zendschip tegen een fikse som had gehuurd. Na heel wat perikelen begon Radio Nordsee als Radio Noordzee in februari 1971 aan een tweede leven met Nederlandse en Engelse programma's. Op korte tijd werd de zender zo'n geduchte concurrent voor Veronica dat deze haar gebruikelijke kalmte verloor. In de nacht van 15 mei plaatsten drie kikvorsmannen in dienst van Radio Veronica een bom aan boord van de Mebo II. Met één klap had Veronica haar reputatie van „ fatsoenlijk radiostation " vrijwel verspeeld. De bomaanslag zou voor beide piraten zware gevolgen hebben. Op 27 mei kondigde de Nederlandse premier Piet De Jong aan dat het Verdrag van Straatsburg eerlang aan het Parlement zou worden voorgelegd. De uiteindelijke ratificatie voorziet men vóór eind 1972. Ook beide radiostations zijn er nu van overtuigd dat het einde nabij is.

In september 1971 publiceerde de Nederlandse Stichting voor Statistiek de resultaten van een onderzoek naar de houding tegenover Radio Veronica.

Vijentwintig procent van de 1562 ondervraagden bleek niet te weten waarom de regering een wetsvoorstel had ingediend waarbij Radio Veronica en Radio Noordzee verboden worden : 20 procent gaf als reden op „ storingen in zeevaart- en luchtverkeer " en 18 procent meende dat de bomaanslag op de Mebo II de hoofdoorzaak was.

Op de vraag „ naar welke van de drie popzenders (Veronica, Nordsee of Hilversum 3, luistert u het liefst " luidde het antwoord :

Hilversum 3	30 %
Radio Veronica	25 %
Radio Noordzee	14 %
Zonder voorkeur	9 %
Luistert nooit	22 %

In de gebieden waar Veronica goed wordt ontvangen bleek zij het hoogste aantal luisteraars te hebben.

In de leeftijdsgroep 15-25 jaar zien de resultaten er wel enigszins anders uit, wat trouwens bevestigd wordt door de verschillende eindejaars-polls van de Nederlandse muziekbladen. Daar komt Hilversum 3 telkens op de derde plaats na Radio Veronica en Radio Noordzee.

Wat de programma's betreft gaat de voorkeur naar Noordzee, gevolgd door Veronica en Hilversum 3.

Ook in België wordt zeer veel geluisterd naar de piratenzenders. De uitslag van de eind november gehouden poll van Humo is zelfs enigszins verrassend :

Op 5974 antwoorden werden de voorkeur-stemmen als volgt verdeeld :

1. Radio Noordzee	99
2. Veronica	92
3. Hilversum 3	88
4. BRT 2	75

Radio Noordzee heeft dus in Vlaanderen in tien maanden tijd de stevige troon van Radio Veronica doen wankelen, wat een hele prestatie is. Maar als de bijl toch moet vallen, speelt die populariteit geen rol meer.

Van golven en vlaggen

Men heeft zich steeds geërgerd aan het feit dat in internationale wateren verankerde drijvende radiozenders vanwege het beginsel van de vrije zee relatief ongrijpbaar waren. Een schip valt immers slechts onder de rechtsbevoegdheid van de staat waar het is ingeschreven. Een misdrijf in volle zee gepleegd aan boord van een koopvaardijschip dat onder Belgische vlag vaart, kan alleen gestraft worden volgens de Belgische wetten.

De vraag is echter aan welke criteria men moet voldoen om te kunnen beweren onder een bepaalde vlag te varen. De nationaliteit van de eigenaar kan bepalend zijn, of die van de bemanning. Ieder land mag die criteria zelf vaststellen. Zekere landen gaan daarbij zeer ver en kennen hun vlag toe aan bijna om het even wie, mits men daar natuurlijk dik voor betaalt. Voorbeelden daarvan zijn Panama en Liberia die zich heel weinig aan internationale verdragen storen.

Doch de houding van Panama is niet altijd zo passief geweest. In 1962 legde dit land verbod op aan Radio Veronica om nog verder uit te zenden. Het gevolg was dat Veronica van vlag veranderde. Welke nationalliteit het schip nu heeft, is echter tot dusver een diep geheim gebleven. De Koninklijke Nederlandse Marine is weliswaar gerechtigd het zendschip naar zijn nationaliteit te vragen maar in het internationale verkeer wordt zoiets beschouwd als een „onvriendelijke daad" en alleen aanvaardbaar geacht indien er ernstige vermoedens bestaan dat een schip zich schuldig heeft gemaakt aan zeeroverij of slavenhandel of onder een valse naam vaart.

Men tracht radiopiraten vooral het zwijgen op te leggen omdat zij onrechtmatig gebruik van golflengten maken. De reeks frequenties die voor radiocommunicatie geschikt zijn, is immers beperkt en varieert van 10 kilocycles per seconde (10 kc/s) tot 3 miljoen megacycles per seconde (3 miljoen Mc/s).

Radio-elektrische golven hebben de snelheid van het licht en planten zich op drie manieren voort :

1. de korte of ionosferische golven die zich voortzetten tot de ionosfeer, daarop afketsen en dan terugkeren naar de aarde. Zij dienen voor gerichte lange-afstandsuitzendingen, zoals bij voorbeeld voor die van de Wereldzenders van Brussel. Zulke uitzendingen kan men dan goed ontvangen in b.v. Zuid-Amerika maar slecht of helemaal niet in Gent of Antwerpen, praktisch naast de deur. Vanwege hun enorme reikwijdte worden deze korte golven dus graag gebruikt door wereldzenders als Voice of America, Radio Moskou, Radio Peking en BBC.
2. De directe golven, uitgestraald door FM en televisie. Deze hebben een betrekkelijk geringe reikwijdte (50 tot 100 km) maar geven daarentegen een zeer zuiver signaal. Daarom is de laatste jaren het FM zenderpark aanzienlijk uitgebreid.
3. De midden- en lange golven, de aardegolven die zich langs het aardoppervlak voortplanten. De lange golven worden alleen in Europa gebruikt (Europa 1, Radio Luxemburg, BBC). Met relatief sterke zenders van 300 tot 1000 kilowatt bestrijkt men hiermee grote gebieden. De middengolven zijn een combinatie van ionosferische en aardegolven. Zij geven op 80 km van de zender steeds een goede ontvangst overdag en 's avonds. Tussen 80 en 120 km treden wegens de aard van deze golven weleens atmosferische storingen op. 's Nachts is de reikwijdte heel wat groter. De krachtige middengolfzender van BRT I bestrijkt overdag een straal van nagenoeg 200 km en 's nachts een van 10.000 km.

... De vlag dekt niet steeds de lading ...

Het is duidelijk dat zonder enige internationale reglementering de ether één grote janboel zou worden. In 1948 kwamen 32 Europese landen in Kopenhagen bijeen om tot een verdeling van de golflengten te komen : de lange golven werden verdeeld onder 17 stations en de middengolven onder 209 stations. Tevens werd een maximale zendsterkte opgelegd om storingen zoveel mogelijk te vermijden. Als controle-orgaan dient de International Telecommunications Union die aangesloten is bij de Verenigde Naties en haar zetel in Genève heeft. Daarnaast bestaat de zusterorganisatie, de European Broadcasting Union, eveneens in Genève. Maar noch de ITU noch de EBU heeft een sanctionerende bevoegdheid. Zij steunen slechts op de goodwill van de leden-staten en die is vaak ver te zoeken. In Europa alleen al zijn er immers meer dan 300 middengolfzenders die niet werken volgens het plan van Kopenhagen. Daaronder horen Radio Luxemburg, Radio Monte Carlo en Radio Vaticaan. De piratenzenders vormen dus slechts een klein deel van deze golflengtekapers. Toch hebben zij vooral het lucht- en scheepvaartverkeer heel wat last bezorgd. Dus werd op 22 januari 1965 door de leden van de Raad van Europa het Verdrag van Straatsburg ter bestrijding van de zenders in internationale wateren goedgekeurd. Acht Europese parlementen waaronder het Belgische en Britse hebben dit verdrag reeds geratificeerd maar wegens de grote populariteit van Radio Veronica heeft Nederland steeds geaarzeld. De bomaanslag op het schip van Radio Noordzee en het succes van Hilversum 3 hebben echter een wijziging in die houding gebracht. Op 27 mei 1971 besliste Den Haag het Verdrag van Straatsburg aan het Parlement voor ratificatie voor te leggen.

Voor Veronica en Noordzee is het nu nog een kwestie van maanden. Dat zullen velen betreuren, maar voor een gezonde etherpolitiek is het een bittere noodzaak. ■